

Városok vonzereje országos és regionális léptékben

Koltai Zoltán¹

2004–2005-ben rétegzett kérdőíves kutatást végeztünk, melynek keretében ezer magánszemély adott választ kérdéseinkre. Az alábbi kérdésekre kerestünk választ: milyen szempontokat részesít előnyben a magyar lakosság lakóhelyének megválasztásakor, milyen jellemzőkkel írják le a különböző nagyságú településtípusokat, melyik magyarországi településeket és miért tartják versenyképesnek a válaszadók, melyek azok a települések, melyeket valódi vonzásközpontoknak tartanak az érintettek és milyen költözési hajlandóság jellemzi a megkérdezetteket?

A kapott eredmények tükrében 2012–2013-ban megismételtük lakosságra vonatkozó vizsgálatunkat, lehetőséget teremtve ezzel a közel egy évtizedes időszak átfogó értékelésére. Az adatfelvétel ezen újabb fázisában szintén rétegzett kérdőíves megkereséseket folytattunk (a figyelembe vett négy szempont: a magyarországi népesség régiók szerinti megoszlása, a lakosság nemek, korcsoportok és végül iskolai végzettség szerinti tagozódása volt), melynek eredményeként újból ezer, véletlenül kiválasztott magánszemély adott választ kérdéseinkre. Összesen 4 zárt és 3 félig zárt kérdést tettünk fel a vélemények megismerése céljából. Jelen tanulmányunkban a lakóhelyi vonzerőkkel és a versenyképes településekkel kapcsolatos eredményeinket foglaljuk össze.

Kulcsszavak: települési vonzerő, versenyképesség, nagyváros, régió

1. A lakóhelyi vonzerők értékelése 2012–2013-ban

Megismételt vizsgálatunk keretében a települések vonzerejét alakító, korábbi 12 szempontot 20 tagúra bővítettük. Ezt két okból véltük indokoltnak. Egyrészt figyelembe vettük a 2004–2005-ös vizsgálat „egyéb” kategóriájában, nagyobb arányban szereplő tényezőket (így önálló kategóriaként megjelent a „lakosság etnikai összetétele”, valamint „a település közbiztonsága”), másrészt kíváncsiak voltunk arra, hogy három korábbi, meglehetősen heterogén tartalmú tényezőt (települési infrastruktúra, oktatási viszonyok, városi szerepkörök szélessége) részekre bontva, milyen többletinformációhoz juthatunk (Koltai 2014a, b).

Ebből a megfontolásból a megelőző kutatás legfontosabbra értékelt „települési infrastruktúra” kategóriáját négy elemre bontottuk (gázszolgáltatás, csatornázottság, internetelérés-mobilhálózat, közúthálózat), a korábbi „oktatási viszonyok” pedig ki-

¹ Koltai Zoltán, PhD, habilitált egyetemi docens, Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar (Pécs)

egészült egy plusz tényezővel („az óvodai és alapfokú oktatás megléte”). Ezen kívül a „városi szerepkörök szélessége” szempontot két külön kategóriaként értelmeztük (külön-külön vizsgálva „az ügyintézési lehetőségek meglétét” és „a kereskedelmi hálózat fejlettségét”).

Ezek eredményeként a települések vonzerejét befolyásoló tényezők listája 2012–2013-as kutatásunk során az alábbiakat tartalmazta (az új kategóriákat a sorszámuk utáni csillag jelzi):

01. Az egészségügyi szolgáltatások teljessége (háziorvostól a kórházi ellátásig minden megtalálható a településen).
02. *Az óvodai és alapfokú oktatás megléte.
03. A teljes oktatási struktúra megléte (az alapfoktól a felsőfokig találhatók intézmények).
04. A település infrastrukturális ellátottsága összességében (közművek, utak, tömegkommunikációs lehetőségek).
05. *A települési infrastruktúrán belül a gázszolgáltatás megléte.
06. *A települési infrastruktúrán belül a csatornázottság megléte.
07. *A települési infrastruktúrán belül az internetelérés, mobilhálózat minősége.
08. *A települési infrastruktúrán belül a közúthálózat minősége a településen belül.
09. *Kereskedelmi hálózat fejlettsége (nagyobb boltok, szupermarketek megléte).
10. *Az ügyintézési lehetőségek megléte (pl.: közintézmények, hivatalok - a polgármesteri hivatalon felül).
11. A lakókörnyezet állapota (pl.: zöldterület nagysága, tisztaság, környezet-szennyezettség mértéke).
12. A település természeti adottságai (éghajlat, hegyvidék, folyók).
13. A település történelme, hagyományai, helyi tradíciók.
14. Demográfiai adottságok- a lakosság korösszetétele.
15. *Demográfiai adottságok- a lakosság etnikai összetétele.
16. Közlekedési kapcsolatok megléte (országos út-, vasúthálózat közelsége, Budapest megközelíthetősége).
17. Foglalkoztatási lehetőségek és körülmények (munkalehetőségek mértéke és milyensége, bérszínvonal).
18. Szabadidő eltöltésének lehetőségei (pl.: művelődés, kultúra, sport, éttermek).
19. A lakásállomány jellemzői (lakóépületek kora, típusa, mennyisége).
20. *A település közbiztonsága.

Mindössze a tényezők tartalmi összehasonlítása okán érdemes szemügyre venni azt a szempontrendszert, melyet a nagyvárosok vezető pozíciót betöltő, helyi társadalmi szereplőinek, valamint 9 várostérség lakóinak megkérdezésére állítottak össze kutatók (Baráth et al. 2009, Szirmai–Váradí 2009). A mintegy 22 tényező ekkor négy csoportban (gazdaság, oktatás–kultúra–egészségügy, helyi kormányzás, életkörülmények) szerepelt.

A kutatási eredmények közzlése előtt fontosnak tartom rögzíteni, hogy a 2012–2013-as adatfelvétel során a 2004–2005-ös kutatáshoz képest valamivel magasabb volt az 5.000–50.000 fő közötti lélekszámú, valamint 50.000 főnél népesebb településen élő válaszadók aránya, ami értelemszerűen a mintába kerülő, 5.000 fő alatti települések kisebb elemszámú előfordulását okozta. Erre a tényre a kapott eredmények összevetése során többször utalok.

2004–2005-ös kutatási eredményeinkre alapozva hipotézisünk az volt, hogy továbbra is kiemelten fontos vonzerőnek számít a „települési infrastruktúra állapota”, a „közlekedési adottságok”, a „foglalkoztatási körülmények”, a „helyben igénybe vehető egészségügyi szolgáltatások szélessége” és általában véve a „lakókörnyezet állapota”.

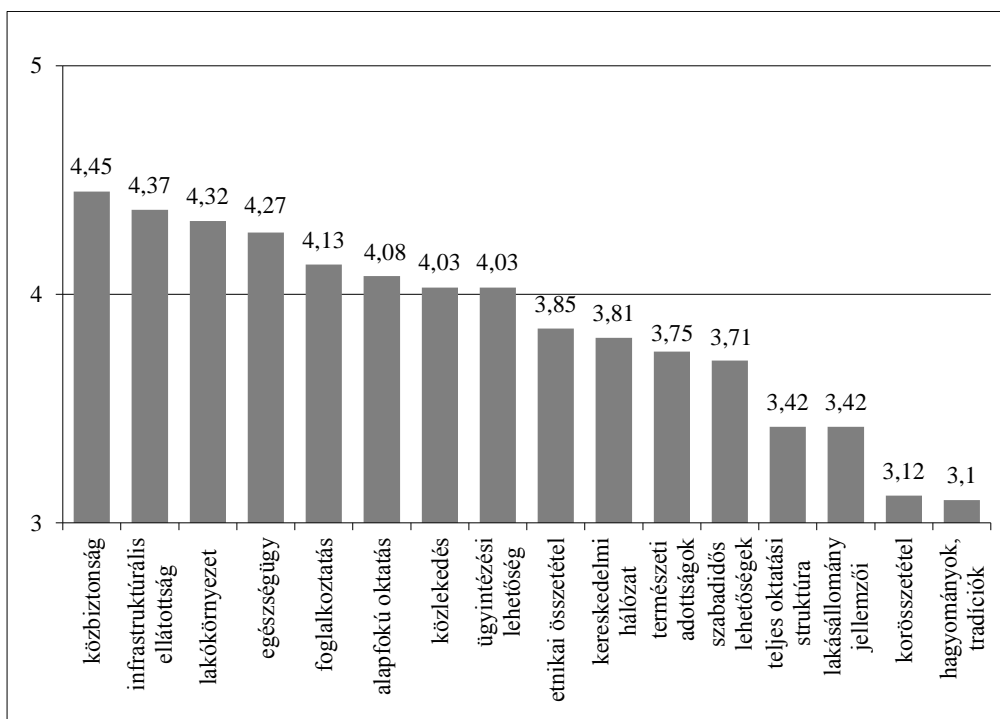
2012–2013-as adataink kiértékelésekor a legmagasabb értéket „a település közbiztonsága” tényező kapta (4,45), amit „a település infrastrukturális ellátottsága” (4,37), „a lakókörnyezet állapota” (4,32) és „az egészségügyi szolgáltatások teljessége” (4,27) követ (1. ábra). Az ötfokozatú skálán még további négy tényező szerepelt 4 feletti értékkel (foglalkoztatási lehetőségek és körülmények, az óvodai és alapfokú oktatás megléte, közlekedési kapcsolatok, az ügyintézési lehetőségek megléte). Vagyis az oktatási adottságokon belül egyértelműen felértékelődött az óvodai és alapfokú oktatás szerepe (a korábbi kutatásunkban még egységes kategóriaként szereplő „oktatási viszonyok” (3,83) ezúttal már két markánsan elkülönülő részre bomlott), a „városi szerepkörök” felosztása pedig arról informált bennünket, hogy az ügyintézési lehetőségek, közintézmények megléte valamivel fontosabb a válaszadók számára, mint a települések kereskedelmi ellátottsága. Emellett kismértékben nőtt a lakókörnyezet állapotára és az egészségügyi szolgáltatásokra adott pontérték. A „települési infrastruktúra” kategóriájának négy részre bontása nem eredményezett lényeges differenciákat, mivel az értékek a 4,01–4,35 közötti tartományban szóródnak. Közülük a legmagasabb értéket a csatornázottság megléte, míg a legalacsonyabbat a közúthálózat minősége kapta.

A lakóhelyi vonzerők alacsonyabbra értékelt, második csoportját szintén egy új tényező, „a lakosság etnikai összetétele” vezeti (3,85), míg korábbi kutatásunkkal megegyezően a sort „a lakosság korösszetétele” és „a település történelme, hagyományai, helyi tradíciók” zárják. A korábbiakhoz képest kismértékben felértékelődtek „a település természeti adottságai”, míg az egyéb kategóriában értékelhető módon egyedül a családi, baráti kapcsolatok tényező szerepelt (igaz, alig kimutatható, nem egészen 2 százalékos előfordulással).

A már fentebb hivatkozott kutatás (Szirmai–Váradi 2009) részeként 19 versenyképességi tényezőt értékelték 9 várostárségek lakói. Véleményük szerint a legfontosabb szempont „az, hogy az emberek szeressenek itt élni”, ennek megvalósulásához sokkal inkább társadalmi, mint gazdasági tényezőket tartanak lényegesnek (közbiztonság, életkörülmények javítása, egészségügyi ellátás minősége, környezet- és természetvédelem, hulladékkezelés). A felsorolt tényezők magas értékei összhangban vannak kutatási eredményeinkkel, talán egyedül a KKV-k, mint kiemelt foglal-

koztatók támogatása kapott valamivel alacsonyabb értéket (a legalacsonyabbra értékelt multinacionális cégek megtelepedése, valamint a helyi civil szervezetek és a K+F intézmények fejlesztése a mi vizsgálatunkban nem szerepelt).

1. ábra A települési vonzerők fontossági sorrendje a magyar lakosság megkérdezése alapján, 2012–2013

Forrás: saját kérdőíves felmérés (2012–2013)

Hipotézisünk teljesülése azért mondható részlegesnek, mert a település közbiztonsága, mint települési vonzerő nem várt módon került a legelső helyre.

2004–2005-ös és mostani felmérés eredményeit abból a szempontból is összehasonlítottuk, hogy a változók közötti kapcsolatrendszer hasonló faktorstruktúrát rajzol-e ki közel 10 év eltelte után. Miután a változók köre az új felvétel során kibővült, az oktatás, az infrastruktúra és a városi szerepkörök esetében az „alváltozók” értékeinek egyszerű számtani átlagolásával igyekeztünk reprodukálni ezt a három korábbi változót. A faktoranalízis során a változók információtartalmának 62,4 százalékát őriztük meg. A világosabban kirajzolható struktúra érdekében varimax rotációt alkalmaztunk (1. táblázat).

1. táblázat A lakóhelyi vonzerő faktorai a lakossági minta megkérdezése alapján, 2012–2013

Tényezők	Szolgáltatás faktor	Életkörülmény faktor	Környezet faktor	Humán faktor
Egészségügy	0,860			
Oktatás	0,563			
Infrastruktúra	—————→	0,560		
Városi szerepkörök	0,675			
Lakókörnyezet			0,805	
Természeti adottságok			0,699	
Történelem, hagyományok				0,823
Demográfia				0,782
Közlekedés	—————→	0,694		
Foglalkoztatás		0,688		
Szabadidő		0,707		
Lakásállomány				

Forrás: saját kérdőíves felmérés (2012–2013)

A kapott eredményeket összehasonlítva azt látjuk, hogy a környezeti és a humán faktor azonos képet mutat, viszont a szolgáltatásokat tömörítő faktorból átkerült az infrastruktúra és a közlekedés a korábban egzisztenciának, jelenleg életkörülménynek nevezett faktorba. A lakásállomány kevésbé markánsan kapcsolódik ez utóbbi faktorhoz (A lakásállomány ugyan az életkörülmény faktorialattal mutatja a legszorosabb kapcsolatot, de a kapcsolat szorossága elmarad a 0,5-ös szinttől).

Korábbi kutatásunkhoz hasonlóan részletes vizsgálat alá vontuk az egyes vonzerők és a reprezentativitást biztosító szempontok, így a korcsoportok, az iskolai végzettség és a válaszadó lakóhelyének mérete közötti kapcsolatokat.

Elsőként azt tettük vizsgálat tárgyává, hogy mely települési vonzerők osztják meg leginkább a válaszadókat, illetve melyek azok, amelyekről a lakossági vélemény inkább egybehangzó. Az alaptól a felsőfokig terjedő teljes oktatási struktúra és a szabadidő eltöltésének lehetősége az, ami a legkülönbözőbb mértékben fontos az egyes korcsoportokhoz tartozó, differenciált végzettséggel rendelkező, illetve eltérő nagyságú településen élők számára. Szintén jelentősen megosztja a lakosságot az egészségügyi szolgáltatások teljessége, az internetelérés, mobilhálózat minősége, a foglalkoztatási lehetőségek, valamint az elérhető kereskedelmi hálózat fejlettsége. A másik végeletet négy, részben az infrastruktúrához kapcsolható tényező jelenti, amelyek semmilyen csoportosítás szempontjából nem mutatnak szignifikáns különbséget, vagyis a válaszadók viszonylag egységesen értékelik ezek fontosságát. Ezek a csatornázottság, a közúthálózat minősége, illetve a lakásállomány kor és típus szerinti jellemzői, valamint a lakosság korösszetétele.

Amennyiben külön értékeljük az egyes vonzerők és a korcsoportok közötti kapcsolatokat, az alábbi megállapításokat tehetjük (2. táblázat). Erőteljesebb szignifikanciát mintegy a tényezők felénél tudunk kimutatni a válaszadók életkorá-

val (szignifikáns esetként a 0,05 alatti értékeket azonosítottuk). Ide az egészségügyi szolgáltatások, az óvodai és alapfokú oktatás, a teljes oktatási struktúra, az infrastruktúrán belül az internetelés és mobilhálózat minősége, az ügyintézési lehetőségek, a lakókörnyezet állapota, a település történelme és hagyományai, a lakosság etnikai összetétele, a foglalkoztatási lehetőségek, valamint a szabadidő eltöltése tartozik.

2. táblázat Települési vonzerők és korcsoportok közötti kapcsolat

Települési vonzerő	Korcsoport		
	20–39 és 40–59	20–39 és 60–	40–59 és 60–
Egészségügy	0,001	0,000	0,446
Alapfokú oktatás	0,085	0,000	0,000
Teljes oktatási struktúra	0,244	0,003	0,000
Infrastrukturális ellátottság	0,138	0,165	0,008
Gáz	0,255	0,008	0,136
Csatorna	0,427	0,265	0,730
Internet	0,014	0,000	0,000
Közúthálózat	0,088	0,839	0,097
Kereskedelmi hálózat	0,803	0,430	0,598
Ügyintézési lehetőségek	0,000	0,002	0,371
Lakókörnyezet	0,228	0,019	0,001
Természeti adottságok	0,531	0,400	0,180
Hagyományok, tradíciók	0,035	0,000	0,013
Korösszetétel	0,881	0,342	0,419
Etnikai összetétel	0,795	0,004	0,013
Közlekedés	0,004	0,338	0,113
Foglalkoztatás	0,849	0,000	0,000
Szabadidős lehetőségek	0,036	0,000	0,000
Lakásállomány jellemzői	0,457	0,105	0,413
Közbiztonság	0,077	0,869	0,085

Forrás: saját kérdőíves felmérés (2012–2013)

Egyáltalán nem meglepő módon a fiatalabb (20–39 éves) korcsoport körében a teljes mintára értelmezett átlagnál (4,11) jóval magasabb értéket kapott „az internetelés, mobilhálózat minősége” kategória (4,4), de szintén magasabbra értékelt ez a korcsoport a „foglalkoztatási lehetőségeket” (4,32). Ellenben „a település törté-

nelme, hagyományai” tényezőre adott érték esetükben a legalacsonyabb (2,93) (a 2004–2005-ös adatfelvételkor szintén ez a tényező kapta, valamennyi felbontást figyelembe véve a legalacsonyabb értéket a legfiatalabb korcsoporttól).

A középkorosztály esetében (40–59 éves) egy vonzerő érdemel külön említést. Természetesnek mondható, hogy esetükben a „foglalkoztatási lehetőségek és körülmények” megítélése (4,34) jóval az átlagérték felett van. A legidősebbeknél (60 év feletti) ellenben néhány olyan vonzerőt emelnék ki, melyek az átlagtól lényegesen elmaradó értékekkel szerepelnek. Így egyáltalán nem meglepő módon az oktatás mindkét tényezője (2. és 3. tényező, 3,75 illetve 3,17), az „internetelés, mobilhálózat minősége” (3,59), a „foglalkoztatási körülmények” (3,6) és a „szabadidő eltöltésének lehetőségei” (3,43) számukra kevéssé meghatározóak egy település vonzerejének megítélésében.

Szintén kíváncsiak voltunk arra, hogy létezik-e összefüggés az iskolai végzettség és a tényezőkre adott válaszok között. Összesen hét tényező esetében beszélhetünk jelentősebb szignifikáns különbségekről. Ezek közé sorolható az internetelés és mobilhálózat minősége, a kereskedelmi hálózat fejlettsége, a lakókörnyezet állapota, a település természeti adottságai, a lakosság etnikai összetétele, a foglalkoztatási lehetőségek és a szabadidő eltöltése. Az alapfokú végzettségű csoport mellett, hogy kevéssé tartja fontosnak az oktatási adottságokat (a 2. tényező 3,88-as, 3. tényező 3,28-as értékkel szerepel esetükben), az „internetelés, mobilhálózat minősége” (3,76) és meglepő módon a „foglalkoztatási körülmények” (3,81) tényezőt is az átlagosnál alacsonyabbra értékelték (a kapott eredmények összhangban vannak a hivatkozott Szirmai–Váradi (2009) kutatással). A középfokú végzettséggel rendelkezők esetében ellenben pontosan ez utóbbi két vonzerőt emelném ki magas értékük okán (internetelés-mobilhálózat 4,28, foglalkoztatás 4,34). A felsőfokú végzettségűek körében találjuk a valamennyi felbontás alapján mért legmagasabb értéket, ők a „település közbiztonságára” adtak maximumot (4,55). Szintén átlagot jóval meghaladó az „internetelés, mobilhálózat minősége” (4,32) és a „település természeti adottságai” (3,95) szempontok megítélése, míg a „kereskedelmi hálózat fejlettsége” esetükben kapta a legalacsonyabb értéket (3,57).

Érdekes elemzésnek ígérkezett a válaszadó jelenlegi lakóhelyének mérete és a tényezők közötti kapcsolat feltárása is. Négy olyan tényezőt emelnénk ki, melyek esetében erős szignifikanciáról számolhatunk be. Ezek az egészségügy, a teljes oktatási struktúra, a kereskedelmi hálózat, valamint az ügyintézési lehetőségek. A legkisebb lélekszámú településeken (2000 fő alatti lakossal) nem meglepő módon, rendre azok a vonzerők kaptak alacsonyabb értékeket, melyek kevésbé jellemzik ezt a településtípust. Így „az egészségügyi szolgáltatások teljessége” (3,82), a „kereskedelmi hálózat fejlettsége” (3,31), „az ügyintézési lehetőségek” (3,68), a „közlekedési kapcsolatok” (3,71) és „a teljes oktatási struktúra megléte” (2,89) messze elmarad a városok értékeitől (ez utóbbi egyébként az összes felbontást figyelembe véve vett minimum érték). Nem várt módon viszont az internetelés-mobilhálózat értékelése (4,36) a városi értékeket is meghaladta. A településméret másik pólusának számító,

50.000 főnél népesebb városok esetében talán két magas értéket emelnék ki, ezek „a teljes oktatási struktúrára” (3,6) és a „kereskedelmi hálózat fejlettségére” (3,99) adott pontszámok.

2. Országos és regionális versenyképességi sorrendek

2004–2005-ös kutatásunkhoz hasonlóan a kérdőívek második és harmadik kérdésével egyrészt országos és regionális településrangsorok felállítására nyílt lehetőségünk, másrészt kimutathatóvá váltak az egyes települések karakterisztikus jellemzői, azok országos és régióon belüli megítélésének hasonlóságai, vagy éppen különbözőségei.

Fenntartottuk azt a korábbi hipotézisünket, miszerint Magyarországon a versenyképesség és a városok településhierarchiában elfoglalt pozíciója között igen szoros kapcsolat mutatható ki, ezért továbbra is a hazai közép- és nagyvárosok számítanak a leginkább versenyképeseknek. A hierarchia alacsonyabb szintjein elhelyezkedő városokat kedvező regionális elhelyezkedésük vagy speciális adottságaik emelhetik a versenyképes települések egy következő szintjére. Nagyvárosnak a 100.000 főnél, míg középvárosnak a 20.000 főnél népesebb városokat tekintjük (Kovács 2010).

Az 1000 fős minta alapján, az előfordulás gyakorisága szerint a 3. táblázatban szereplő sorrendet kaptuk (a táblázatban újból csak a válaszok legalább 5% -át meghaladó településeket tüntettük fel, a súlyozás pedig hasonlóan a korábbiakhoz, az egy kérdőívben szereplő városok említési sorrendjét vette alapul 1-től 5-ig. Ahogy látszik, ez csak a rangsor második felében okozott minimális változásokat).

Ahogy a 3. táblázatból is látszik, az 5%-os említési határt egy nem-megyeszékhely (Sopron, a 6. helyen) haladta meg, de az első húszban is csak négy ilyen város szerepel (Sopronon kívül Siófok, Keszthely, Hévíz és Esztergom, melyek közül Siófok és Hévíz a 2004–2005-ös kutatásban is hasonlóan kedvező pozícióban szerepelt).

Továbbra is kiugróan magas a Budapestre adott válaszok aránya. A főváros első helyes említése a korábbi 410-ről 624-re emelkedett, és egyértelműen kijelenthető, hogy továbbra is külön kategóriát képvisel a versenyképesnek gondolt magyarországi települések körében. A négytagú második csoportot Győr és Debrecen vezeti, Péccsel és Szegeddel kiegészülve. A közel tíz évvel korábbi adatfelvételhez képest lényegi változás, hogy Győr és Debrecen az átlagnál nagyobb mértékben erősítette meg pozícióját (ennek is tudható be rangsorbeli előrelépésük több helyezéssel), és amíg Szeged megőrizte helyét, addig Pécs és Sopron hátrébb szorult. Utóbbi város ki is került ebből a csoportból mintegy átmenet képezve a Székesfehérvár, Kecskemét, Eger hármashoz. Ha visszatekintünk a 2004–2005-ös adatokhoz, azt látjuk, hogy mostanra Kecskemét felzárkózott a másik két városhoz, Székesfehérvár helyzete állandó, Eger viszont a táblázatban szereplő városok közül egyedülként,

kevesebb említést kapott, mint korábbi adatfelvételünkénél. Mondhatjuk persze, hogy az Eger esetében mért 8 százalékos csökkenés elenyésző, de vegyük figyelembe, hogy eközben több mint kétszeresére nőtt a Győrt és Debrecent versenyképesnek gondolók aránya, 40–80 százalék közötti értékkel emelkedett a Pécs, Székesfehérvárt, Kecskemétet és Szegedet említők száma. Ahogy 2004–2005-ben, most is külön csoportot képez Miskolc, Veszprém és Szombathely, kiegészülve Szolnokkal és Nyíregyházával.

3. táblázat Versenyképes települések sorrendje a magyar lakosság megkérdezése alapján, 2012–2013

	Település	Említések száma	Súlyozott említés
1.	Budapest	823	3726
2.	Győr	449	1509
3.	Debrecen	395	1229
4.	Pécs	367	1034
5.	Szeged	339	943
6.	Sopron	239	733
7.	Székesfehérvár	170	502
8.	Kecskemét	129	364
9.	Eger	110	301
10.	Miskolc	85	219
11.	Veszprém	84	242
12.	Szombathely	67	170
13.	Szolnok	52	176
14.	Nyíregyháza	50	150

Forrás: saját kérdőíves felmérés (2012–2013)

Megjegyzés: További sorrend a legalább 2%-os említési határt elért településeknél: Siófok, Kaposvár, Zalaegerszeg, Keszthely, Hévíz, Esztergom, Balatonfüred, Budaörs.

Hipotézisünk abból a szempontból is teljesült, hogy a következő szintet csakugyan olyan települések alkotják (néhány további megyeszékhelyen kívül Siófok, Keszthely, Hévíz, Esztergom, Balatonfüred, Budaörs), melyek csakugyan kedvező regionális elhelyezkedéssel vagy egyéb speciális adottságokkal bírnak.

Újból hangsúlyozom, hogy bár a 2012–2013-as adatfelvétel során a 2004–2005-ös kutatáshoz képest valamivel magasabb volt az 5.000–50.000 fő közötti lélekszámú, valamint 50.000 főnél népesebb településen élő válaszadók száma, ez önmagában nem magyarázza Budapest első helyes említéseinek ilyen mértékű növekedését és a nagyvárosok sorrendjében beállt változásokat sem. Az viszont tény,

hogyminden hozzájárulhatott ahhoz, hogy még markánsabban kiemelkedjenek a közép- és nagyvárosok a többi település köréből, felerősítve ezzel a versenyképességi rangsorban elért egyébként is kedvezőbb pozícióikat.

A 2004–2005-ös és a 2012–2013-as eredmények alapján tendenciáként az alábbiakat emelném ki:

- Budapest megőrizte, kismértékben tovább erősítette korábbi markáns vezető helyét,
- két vidéki megyeszékhely, Győr és Debrecen az átlagot jóval meghaladó mértékben javította pozícióit,
- szintén az átlagot meghaladóan, de az előbbinél kisebb ütemben nőtt a Szegedet és Kecskemétet versenyképesnek gondolók száma,
- Sopron és Eger, valamint kisebb mértékben Pécs veszített korábbi kedvező megítéléséből (de ide sorolható még a jóval kisebb elemszámú Zalaegerszeg is),
- a többi vidéki megyeszékhely nagyjából hasonló mértékben, az átlagtól elmaradva javított pozícióján (egyértelmű kivétel a megyeszékhelyek közül Békéscsaba, Szekszárd, Tatabánya és Salgótarján, mely városok sem most, sem a 2004–2005-ös kutatásban nem érték el még a 2%-os említési küszöböt sem),
- ahogy korábban, most is megjelenik néhány üdülőváros, valamint a budapesti agglomeráció néhány középvárosa a 2–5 százalékos említési sávban.

A 2004–2005-ös kutatás régiókra lebontott rangsorai alapján mostani vizsgálatunknál azt a hipotézist fogalmaztuk meg, hogy minden egyes régióban felértékelődnek a szűkebben vett környezet települései, és emiatt a leginkább versenyképesnek gondolt települések listáin több saját és szomszédos régióbeli város is helyet kap. Mindennek természetes következményeként az ország távolabbi pontjai a földrajzi távolsággal egyenes arányban hátrébb kerülnek a regionális rangsorokon.

A Dél-Dunántúl esetében megerősítést nyert hipotézisünk, hiszen nemcsak Pécs került az előkelő második helyre (2004–2005-ben még első helyezett volt a régióbeli válaszok alapján a baranyai megyeszékhely), hanem felkerült a listára Kaposvár is, ahogy több dunántúli város (Sopron, Veszprém, Szombathely, Zalaegerszeg) javított országos pozícióján. Ellenben korábbi kutatásunkhoz képest több középváros (így Nagykanizsa, Szekszárd, Baja) hiányzik a dél-dunántúli listáról. Az Észak- és Dél-Alföld, valamint Észak-Magyarország városai szinte kivétel nélkül hátrébb szorultak (közülük is leginkább Debrecen).

Közép-Magyarországon a válaszadók szinte leképezik az országos sorrendet. A kimagasló budapesti értéket a vidéki nagyvárosok (Győr, Pécs, Debrecen, Szeged) és Sopron követi, az országosnál valamivel kedvezőbb Szombathely pozíciója, ahogy megjelent a listán Budaörs, Siófok, Vác, Esztergom és Szentendre. A 2004–2005-ös felméréshez képest jóval hátrébb került Eger és Szentendre is.

A Nyugat-Dunántúlon Budapestet szorosabban követi Győr, javult a dunántúli városok pozíciója (Pécs, Sopron, Zalaegerszeg, Szombathely), valamint felkerült a listára a régióból Nagykanizsa, Keszthely és Zalakaros.

A Közép-Dunántúlon szintén javult Székesfehérvár és Veszprém megítélése (bár Pécshez hasonlóan Székesfehérvár is elveszítette korábbi régióbeli vezető helyét, ráadásul mostanra nemcsak Budapest, hanem Győr is kedvezőbb értékelést kapott nála), ahogy a válaszadók több üdülővárost is a versenyképes települések közé soroltak, így Keszthelyt, Velencét, Balatonfüredet, Hévízt és Gárdonyt is.

Az észak-magyarországi régióban Budapestet nem régióbeli város követi, hanem Debrecen, sőt Győr is megelőzi Eger és Miskolcot. A környékbeli városok közül javult Nyíregyháza, Hajdúszoboszló és Szolnok országoshoz mért megítélése.

Az Észak-Alföldön a régióbeli megyeszékhelyek közül Debrecen a második, Nyíregyháza a hatodik, Szolnok pedig a tizedik legversenyképesebbnek gondolt település, a korábbi listán még szereplő Jászberény helyett pedig Szombathely és Esztergom került be az aktuális rangsorba.

A Dél-Alföldön a második Szeged, ebben a régióban is javított pozícióján Győr és Debrecen, az országos listához képest viszont hátrébb sorolódott Sopron, Szombathely, Eger, Miskolc és Nyíregyháza, míg ha alacsony értékkel is, de megjelent a régiós rangsoron Baja és Siófok. A korábbi kutatás két régióbeli települése, Gyula és Békéscsaba nem szerepel a versenyképesnek gondolt települések dél-alföldi listáján.

Hipotézisünk beigazolódt, mivel minden listán jobban szerepeltek a saját régió települései, mint tették azt az országos rangsorban. Érdekes ellentmondás tükröződik azzal a kutatással, melyben a várostérségek lakosságát kérdezték saját lakóhelyük teljesítményéről, és rendre alulbecsülték azt az objektív, statisztikai eredményekhez képest (Baranyai–Baráth 2009).

Érdekes elemzési szempontnak ígérkezett, hogy korcsoportok szerint is vizsgáljuk meg a magyar települések sorrendjét. Korábbi kutatási eredményeink alapján arra számítottunk, hogy a fiatal és középkorosztály körében kedvezőbb értékelést kapnak a jobb foglalkoztatási potenciállal rendelkező városok, az idősek esetében pedig valamivel elmaradnak az egyetemi központokra adott értékek, viszont javulnak a történelmi helyszínek pozíciói.

A fiatalabb korosztály esetében mind Sopron, mind pedig Nyíregyháza jobban szerepel, ellenben Eger ront pozícióján. A „hűség városa” a válaszadók életkorának emelkedésével párhuzamosan folyamatosan veszít kedvező megítéléséből, a nyírségi megyeszékhely viszont a 40–60 éves korosztály esetében értékelődik le jelentősebben, majd a 60 felettiéknél ismét valamivel jobb pozícióba került. Eger éppen ellenkéntben Sopronnal, a kor emelkedésével kapott egyre jobb megítélést. Győr, Kecskemét és Szombathely a 40–60 év közöttiek esetében érte el legkedvezőbb értékeit, esetükben felkerült a listára Hévíz, viszont Miskolc és Veszprém (a korábban említett Nyíregyháza mellett) ennél a korosztálynál kapott alacsonyabb értékeket. Az idősek körében valamivel népszerűbb Pécs, és Sopronnál valamivel kisebb mértékben, de Győr is veszít kedvező megítéléséből.

3. A városok vonzerejének megítélése országos és regionális léptékben

Korábbi kutatásunkhoz hasonlóan most is érdekes elemzési szempontnak ígérkezett annak vizsgálata, hogy egy adott várost hogyan ítélnék meg a válaszadók országosan és saját régióján belül. 2004–2005-ös eredményeink tükrében hipotézisünk az volt, hogy a saját régióján belül szinte mindegyik település, szinte minden szempont alapján kedvezőbb megítélést élvez, mint teszi azt országosan (a korábbi adatfelvétel során a kivételek egyike egyébként Sopron volt).

Mostani kutatásunk során, az alábbi módon elemeztük a kapott adatokat:

- minden település esetén összehasonlítottuk az országos minta 1000 válaszadójának véleményét az adott város régióbeli válaszaival, ennek eredményeként kirajzolódott az egyes települések karakterisztikus jegyei (az ábrákban „országos” és „regionális” jelöléssel),
- másrésztől leszűkítettük a vizsgálatot azokra a válaszadókra, akik versenyképesnek gondolják az adott települést, ezzel a „versenyképes válaszok” megoszlását tettük vizsgálat tárgyává, másként fogalmazva kerestük az országosan vagy regionálisan felülértékelt tényezőket („versenyképes országos”, „versenyképes regionális” megjegyzéssel),
- időbeni összehasonlítást is végeztünk, melynek keretében a közel 10 évvel ezelőtti bázisadatokat állítottuk párhuzamba az aktuális adatokkal, dinamikájában szemlélve a változásokat.

Az említett elemzési szempontok tükrében Budapest az alábbi jellemzőket mutatja:

- továbbra is elsősorban, mint oktatási, egészségügyi és közlekedési központ, valamint kedvező szabadidős szolgáltatásokkal, fejlett kereskedelmi hálózattal és kiemelkedő foglalkoztatási körülményekkel rendelkező település számít versenyképes lakóhelynek Magyarországon,
- az országos és regionális listákat összevetve a főváros esetében (szemben a később következő vidéki városokkal) lényeges eltérés egyetlen dimenzióban sincs,
- 2004–2005-ös lekérdezésünkhöz képest viszont kijelenthető, hogy szinte minden tényező esetén jelentősen (akár 20–25 százalékponttal is) nőttek a kapott értékek országosan és regionálisan egyaránt, vagyis egyre többen gondolják úgy a válaszadók közül, hogy Budapest valamely dimenzióban versenyelőnyökkel rendelkezik (kivétel a demográfiai adottságoknál és a lakásállomány jellemzőinél megfigyelhető stagnálás, és a lakókörnyezet állapota mutatónál tapasztalható kismértékű csökkenés),
- a fővárost versenyképesnek tartó válaszokat elemezve kijelenthetjük, hogy regionális léptékben nem beszélhetünk felülértékelt tényezőkről és országosan is csak enyhén felülértékelt az oktatási struktúra, a városi szerepkörök szélessége és a foglalkoztatási körülmények tényező, vagyis ezeket az országos válaszadók még jobbnak gondolják, mint a saját régió lakosai.

Áttérve a második csoportnak is nevezhető négy vidéki városra, a hasonlóságok mellett lényeges különbségekre is rávilágítanak kapott eredményeink.

Győr jellemzői:

- országos léptékben a város négy karakteres versenyképességi tényezővel, sorrendben kedvező foglalkoztatási körülményeivel, fejlett kereskedelmi hálózatával, előnyös közlekedési kapcsolataival és infrastrukturális adottságai-val emelkedik ki,
- a nyugat-dunántúli régió válaszdói szerint mindezt még kiegészíti a város oktatási struktúrája, és hipotézisünknek megfelelően 10–15 százalékponttal gyakrabban jelenik meg több kategória is a regionális válaszok között,
- 2004–2005-ös bázisadatainkhoz képest szintén kedvező tendenciákat tapasztaltunk, mivel szinte minden kategória esetében 10 százalékponttal, vagy e feletti értékkel növekedtek az országos és regionális adatok, közülük is kiemelném a foglalkoztatási körülmények kategória regionális válaszdók szerinti, 17 százalékpontot meghaladó emelkedését,
- kijelenthető, hogy Győr történelmét és oktatási struktúráját az országoshoz mérten jelentősen felülértékelik a régió válaszdói.

Debrecen jellemzői:

- a város kedvező versenyképességi pozícióját országosan két markáns tényezőnek, oktatási struktúrájának és egészségügyi szolgáltatásainak köszönheti, amit kiegészítenek szabadidős lehetőségei,
- az észak-alföldi válaszdók szerint ezeken felül előnyös még Debrecen közlekedési kapcsolatrendszer, fejlett kereskedelmi hálózata, általános települési infrastruktúrája és történelme, és általában véve jellemző valamennyi tényező kedvezőbb (akár 20 százalékpontot is meghaladó mértékű) regionális értékelése,
- tíz évvel korábbi adatainkhoz képest minden vonzerónél kisebb-nagyobb javulást tapasztalunk az országos és regionális mintában egyaránt (több esetben 15 százalékpontot meghaladó mértékű a növekedés),
- érdekes módon, regionális felülértékeltiségről csak az egészségügyi szolgáltatások és a közlekedési kapcsolatok esetén beszélhetünk Debrecen kapcsán.

Pécs esetében az alábbi megállapításokat tehetjük:

- országos megítélését tekintve a város sorrendben a következő öt tényezőben mutat karakteres versenyképességi jegyeket: oktatási struktúra, a település történelme, egészségügyi szolgáltatások, szabadidős lehetőségek és természeti adottságok,
- a dél-dunántúli régióban mindezek kiegészülnek további kettő tényezővel (közlekedési kapcsolatok, kereskedelmi hálózat), és hipotézisünknek megfelelően az országosnál jóval gyakrabban (többször 20 százalékpontot meghaladó mértékű a növekedés) szerepelnek az egyes tényezők a válaszok között

(például míg országosan a megkérdezettek 23%-a tartja kiemelkedőnek Pécs egészségügyi szolgáltatásait, a Dél-Dunántúlon már minden második válaszadó gondolja ugyanezt),

- 2004–2005-ös bázisadatainkhoz képest kijelenthető, hogy a régió belül a foglalkoztatási körülményeket ma kevesebben említik a versenyelőnyök között, de a többi tényező esetében is inkább stagnálásról, kismértékű visszaesésről árulkodnak a regionális adatok, pozitív változást abban találunk, hogy országosan 5–10 százalékponttal többen jelölnek meg egyes tényezőket (oktatási struktúra, a város történelme, egészségügy, szabadidős lehetőségek) a vonzerők sorában,
- a Pécs-et versenyképesnek tartó válaszokat elemezve megállapíthatjuk, hogy a közlekedési kapcsolatok, az egészségügy, a kereskedelmi hálózat fejlettsége és a városi szerepkörök szélessége jelentősen felülértékelt kategóriák a régióban, de kisebb mértékben a szabadidős lehetőségek is ide sorolhatók.

Szeged jellemzői:

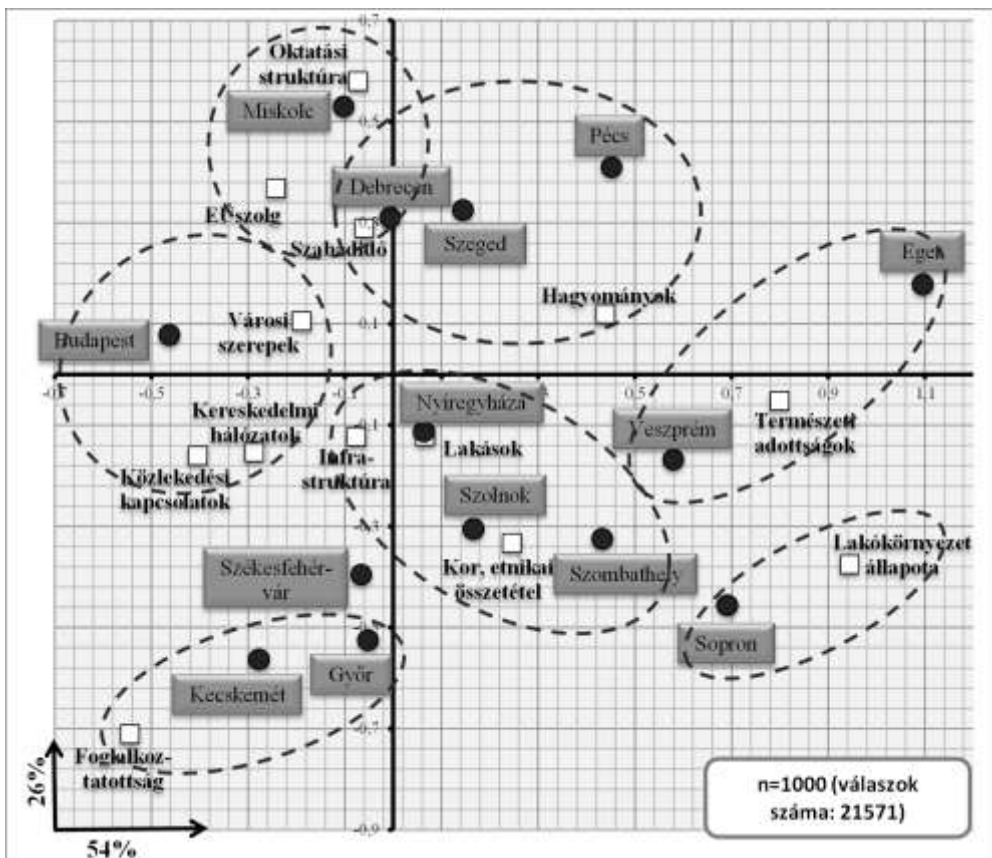
- a város három karakteres versenyképességi tényezőt jegyez az országos válaszok alapján, sorrendben oktatási struktúra, egészségügyi szolgáltatások és szabadidős lehetőségek,
- a dél-alföldi válaszok alapján ez kiegészül a kedvező települési infrastruktúrával, közlekedési kapcsolatokkal, valamint a fejlett kereskedelemmel, hasonlóan elmondható a várossal, hogy a regionális válaszokban jelentősen magasabb minden tényező előfordulása az országoshoz képest (akár 30 százalékpont közeli a növekedés mértéke),
- 2004–2005-ös adatainkhoz képest a régió belül a foglalkoztatási körülmények értéke stagnál, míg a többi tényező esetén növekednek a regionális adatok (akár 10–15 százalékponttal is), országosan szintén 5–10 százalékponttal gyakrabban említették az egyes vonzerőket,
- jelentősebb regionális felülértékeltésről az egészségügyi szolgáltatásoknál, kisebb mértékben a közlekedési kapcsolatoknál találkozunk, míg kisebb mértékű országos felülértékeltetés a város természeti adottságainál mutatkozik.

A szemléltetési céllal többször használt korrespondencia-térképek módszertani háttérét és jellemzőit az alábbiakban foglalhatjuk össze: „A korrespondencia-analízis egy olyan exploratív többváltozós technika, mely az asszociációs kapcsolat vizuális elemzése érdekében egy gyakorisági tábla adatait grafikus ábrává konvertálja.” (Hajdu 2003, 136. o.) Egy mesterséges, redukált teret hozunk létre (többnyire 2 dimenziót) úgy, hogy az információ minél nagyobb részét megtartsuk. A korrespondencia-térképen a kialakított dimenzióknak konkrétan meghatározható tartalma, jelentése nincsen. Az ábra a pontok távolsága alapján értelmezhető. Az egymáshoz közeli kategóriák hasonlóságot mutatnak, a távolabbiak inkább különbözőséget. Az origóhoz közelebbi pontok markánsabbak, mint az origótól távol esők. Az ábrák bal

alsó sarkában a nyilakon lévő számok az inercia (súlyozott variancia) tengelyek által megmagyarázott arányát jelzik. A csoportosítások (karikázások) a pontok távolságát figyelembe véve, de a szerzők szubjektív döntése alapján kerültek kialakításra.

Természetesen mind a földrajzi (regionális vélemények kontra országos megítélés), mind az időbeli összehasonlítások (2004–2005 óta tapasztalt változások) megnehezítik, hogy homogén város csoportokat képezhessünk. („Mindenfajta csoportosítás, tipizálás erőszaktétel a települések egyediségén.” Beluszky–Sikos 2007, 20. o.) Ettől függetlenül megvizsgáltuk, hogy a legalább 50 említést elérő városokra jellemző vonzerő hogyan alakul, mutatnak-e kapcsolatot a különböző tényezők a városokkal. A Khi-négyzet próba alapján (Khi-négyzet = 1122,6; szf = 156; p-érték < 0,001) szignifikáns kapcsolatot találtunk a vonzerőt megtestesítő tulajdonságok és a városok között. A 2. számú ábra az összefüggés jellegzetességeit vizuálisan is szemlélteti.

2. ábra Korrespondencia-térkép magyar lakosság megkérdezése alapján, 2012–2013

Forrás: saját kérdőíves felmérés (2012–2013)

Legmarkánsabban három „csoportosulást” találunk:

- Budapesten a jól kiépült közlekedési kapcsolatok, a széles spektrumon mozgó városi szerepkörök, illetve a kereskedelmi hálózatok fejlettsége jelentik a legvonzóbb szempontokat. Budapest abban az értelemben is külön csoportot képvisel, hogy egyetlen másik város esetében sem tapasztaltuk az országos és regionális vélemények ilyen mértékű egybeesését.
- Szeged, Debrecen, Pécs és Miskolc részleges átfedéseket mutat, a szabadidős lehetőségek jelentik a közös metszetet, az oktatási struktúra és az egészségügyi ellátások inkább Debrecen és Miskolc, a település történelme és hagyományai pedig inkább Pécs és Szeged esetében jelentenek vonzerőt. Az ezeket kiegészítő regionális karakterek szerint Debrecen, Pécs és Szeged közel azonos megítélés alá esik, sőt a regionális felülértékelttség is hasonlóságot mutat, de az időbeni összevetésben egyértelműen Debrecen értékei javultak a legdinamikusabban, míg Pécsnél több tényező értéke stagnál vagy romlik a 2004–2005-ös adatokhoz képest.
- Nyíregyháza, Szolnok és Szombathelyen vonzó a lakásállomány és a népesség kor és etnikai összetétele.

Kevésbé markánsan, de további néhány olyan együttállást láthatunk, amelyek szintén bizonyos tulajdonságok dominanciájára utalnak:

- Eger és Veszprém leginkább természeti adottságai miatt tekinthetők vonzóknak, míg Sopronra jellemző leginkább a lakókörnyezet megfelelő állapota. Sopron és Eger esetében saját régiójuk válaszdóli hozzárendelik ehhez az oktatási struktúrát is, ellenben Eger saját régióján belüli megítélése pozitívabb (ez az országos adatokhoz mért kedvezőbb értékekben, a regionálisan megfogalmazott jellemzők magasabb számában, és az időbeni összehasonlításban is megmutatkozik).
- Kecskemét és Győr esetében a kimagaslóan jó foglalkoztatottsági helyzet teremt egyértelműen versenyelőnyt. Győr abban számít egyedinek, hogy ráadásul mindez nem jelent országos felülértékelttséget (ahogy Kecskemét esetében történik), regionálisan a település történelme és oktatási struktúrája felülértékelt, ami akár a város jövőben remélt szerepköreire is utalhat. Kecskemét ugyan hasonlít hozzá abban, hogy a foglalkoztatási körülmények az országos említésekben kimagaslóak, de több a különbség, mivel ez a tényező egyelőre még országos felülértékelttséget mutat, mások az országos jellemzőket kiegészítő regionális karakterek (az oktatás helyett az általánosabbnak mondható közlekedést, szabadidős lehetőségeket, kereskedelmi ellátottságot említik), és a dinamikus összehasonlításból is kevésbé egyértelmű javulást látunk.
- Székesfehérvár kicsit kilóg a sorból, de leginkább az előző két városhoz „húz”, viszont kereskedelmi hálózata és közlekedési kapcsolatai említése okán már inkább vonható párhuzam Budapesttel. Az időbeni összevetésben

vegyesen előforduló kismértékű visszaesés és javulás Pécsre emlékeztet, míg az országosan felülértékelt foglalkoztatás Sopront és Kecskemétet juttathatja eszünkbe.

4. Összegzés

Sokatmondó adat, hogy napjaink Magyarországon a legfontosabb lakóhelyi vonzerőnek a *települések közbiztonsága* számít. Sorrendben olyan, 10 év távlatában stabilnak mondható tényezők következnek, mint a települések infrastrukturális ellátottsága, a lakókörnyezet állapota, az egészségügyi szolgáltatások teljessége, a foglalkoztatási körülmények, az óvodai és alapfokú oktatás megléte, a közlekedési kapcsolatok és az ügyintézési lehetőségek.

Magyarországon a települések kedvező megítélése és településhierarchiában elfoglalt pozíciójuk között továbbra is igen szoros kapcsolat mutatkozik. Változatlanul igaz, hogy elsősorban a hazai közép- és nagyvárosok számítanak versenyképes, sikeres lakóhelynek. Kiugróan magas a Budapestre adott válaszok aránya és egyértelműen kijelenthető, hogy a főváros ma nem csak gazdasági értelemben, hanem mint lakóhely is külön kategóriát képvisel a magyarországi települések körében. A 2004–2005-ös eredményekkel összevetve kijelenthető, hogy az elmúlt években pozíciója csak tovább erősödött, mind országosan, mind regionálisan egyre többen gondolják azt róla, hogy valamely dimenzióban valódi versenyelőnyökkel rendelkezik. A négytagú második csoportot Győr és Debrecen vezeti, Péccsel és Szegeddel kiegészülve. A közel 10 évvel korábbi adatfelvételhez képest lényegi változás, hogy Győr és Debrecen az átlagnál nagyobb mértékben erősítette meg pozícióját, és míg Szeged megőrizte helyét, addig Pécs valamivel hátrébb szorult a rangsorban. A hierarchia alacsonyabb szintjein elhelyezkedő városokat kedvező regionális elhelyezkedésük vagy speciális adottságaik a versenyképes települések egy következő szintjére emelhetik (erre példaként szolgálhat Sopron mellett Siófok, Keszthely, Hévíz, Esztergom, Balatonfüred vagy éppen Budaörs.)

A legvonzóbb lakóhelynek minősülő nagyvárosok meghatározó előnyének továbbra is azok *ellátottsága, az igénybe vehető szolgáltatások* mennyisége és színvonala számít. A válaszok 75%-a kötődik ehhez a csoporthoz, míg a fennmaradó részt a kedvező *foglalkozási lehetőségek* adják ki. A szolgáltatások csoportján belül legtöbben a fejlett, jól kiépített közlekedési infrastruktúrát, a megoldott helyi tömegközlekedést említik. Ezt a teljes körű, színvonalas egészségügyi ellátás, a széleskörű szabadidős-szórakozási lehetőségek, a kultúrához, sporthoz való hozzáférés lehetősége követi. Sorrendben a (tovább)tanulási lehetőségek széles választéka, a színvonalas oktatási struktúra, a megfelelő kereskedelmi hálózatok elérhetősége, végül az ügyintézési lehetőségek teljessége következik. Ezzel szemben a nagyvárosi hátrányok listáját a *szennyezett, egészségtelen lakókörnyezet* vezeti. Az elidegenedett, közönyös emberi kapcsolatokat a válaszadók negyede érzi problémának, míg a rossz közbiztonságot ennél valamivel kevesebben említették. Korábbi kutatásunkhoz ké-

pest külön kategóriaként értelmezhetők a nagyvárosi közlekedési problémák, dugók, parkolóhely hiánya, zsúfolt tömegközlekedésből eredő negatívumok, valamint képeztünk egy egyéb kategóriát, benne az etnikai problémákkal, magas megélhetési költségekkel - drága ingatlanárakkal, elavult lakóépületekkel és a rohanó, stresszes életmóddal.

A területi értelemben vett sikeresség mérésének célja véleményem szerint az, hogy egy adott földrajzi egység helyzetét a lehető legobjektívebb módon megítéljük és ez alapján a fejlődéséhez szükséges teendőket áttekintjük. Fontos megtalálni, hogy egy település miben különbözik a hasonló méretű és funkciójú többi településtől. A városok között zajló versenyben nagyon sok hasonló adottságú város vesz részt, emiatt valamilyen vonatkozásban ki kell tűnni közülük. Amennyiben elfogadjuk, hogy a verseny célja a helyben élők jólétének fokozása, azt is kijelenthetjük, hogy a versenyben való sikeres helyállás eszköze egy speciális, de egyben rugalmasan módosítható, a helyi politika, a vállalkozások, a civilek és a tudományos élet partnerkapcsolatára épülő, általuk koordinált fejlesztési program, melyet az érintett szereplők ismernek, és egyben támogatnak is. A megfelelő elemzést követően megalkotott stratégia egyszerre szükségletorientált, hosszú távon felelős, környezettudatos, jövő- és akcióorientált, valamint vállalkozói szellemiséget képvisel.

Kutatásunk célja ilyen, valós helyi igényeken alapuló fejlesztési stratégia kidolgozásához nyújtandó információ volt. A kapott eredmények jól érzékeltetik, hogy a különböző országrészek és települések nemcsak különböző adottságokkal, relatíve nagyon eltérő pozícióval, de sokszor meglehetősen differenciált igényekkel rendelkező lakossággal is jellemezhetők.

Felhasznált irodalom

- Baranyai N. – Baráth G. (2009): A várostérségek gazdasági és társadalmi versenyképességi rangsora. In Szirmai V. (szerk.): *A várostérségi versenyképesség társadalmi tényezői*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 191–201. o.
- Baráth G. – Molnár B. – Szépvölgyi Á. – Váradi Zs. (2009): A nagyvárostérségi elit versenyképesség felfogása. In Szirmai V. (szerk.): *A várostérségi versenyképesség társadalmi tényezői*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 170–185. o.
- Beluszky P. – Sikos T. T. (2007): Változó falvaink. A magyarországi falvak típusai a harmadik évezred kezdetén. *Tér és Társadalom*, 21, 3, 1–29. o.
- Hajdu O. (2003): *Többváltozós statisztikai számítások*. KSH, Budapest.
- Koltai Z. (2014a): *Sikeres és versenyképes városok. Piackutatás a magyar települések körében*. PTE FEEK, Pécs.
- Koltai Z. (2014b): *Successful Cities in Hungary*. PTE FEEK, Pécs.
- Kovács Z. (2010): *Népesség- és településföldrajz*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Szirmai V. – Váradi Zs. (2009): A várostérségi társadalmak versenyképesség-felfogása. In Szirmai V. (szerk.): *A várostérségi versenyképesség társadalmi tényezői*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 185–190. o.